

Majesteit, dames en heren,

Wij zijn hier vandaag bijeen voor het herdenken van gebeurtenissen die 450 jaar geleden leidden tot de geboorte van Nederland. Je kunt erover twisten wanneer dat precies gebeurde. Nederland heeft geen geboortedatum, maar een ontstaansgeschiedenis. Je kunt zeggen dat het begon in de jaren 60 van de zestiende eeuw met oplopende spanningen tot de beeldenstorm en de eerste gewapende confrontaties. Je kunt kijken naar 1568, de inval van legers van Willem van Oranje, de slag bij Heiligerlee, traditioneel het begin van de Tachtigjarige Oorlog. Je kunt wijzen naar de Unie van Utrecht van 1579 of de Acte van Verlatinghe van koning Philips II in 1581. Maar 1572 was terugkijkend het begin van een nieuw bewind in de Nederlanden onder leiding van de prins van Oranje, in naam nog als vertegenwoordiger van de koning, maar feitelijk als de leider van gewapend verzet en een nieuwe regering. Het was een markant moment, de moeite waard om bij stil te staan in het Nederland van vandaag.

De gebeurtenissen van toen, vol spanning, geweld en snelle veranderingen hebben op tal van plaatsen herinneringen nagelaten. In veel gemeenten wordt daarom dit jaar en de komende jaren aandacht besteed aan de gebeurtenissen van 450 jaar geleden. Maar het gaat om veel meer dan gebeurtenissen van lokaal belang. Het gaat om meer dan de inname van Den Briel, de martelaren van Gorcum, de Statenvergadering van Dordrecht, de Waalse furie in Dokkum, de moord van Zutphen en het beleg van Haarlem. Het gaat om gebeurtenissen die ons land gevormd hebben. Tientallen gemeenten willen daarom ook de betekenis ervan voor de geschiedenis van ons land aan de orde stellen.

Daarom is het ook van geweldige symbolische betekenis, Majesteit, dat juist u hier aanwezig wilt zijn. Op 1 april 1572 werd Den Briel ingenomen in naam van Oranje. Uw aanwezigheid vandaag is een bijzondere illustratie dat Nederland en Oranje sindsdien met elkaar zijn verbonden.

Toen wij als samenwerkende gemeenten nadachten over de gebeurtenissen van toen hebben we ook gesproken over de betekenis nu. We realiseren ons dat de Nederlandse Opstand een nieuw land heeft opgeleverd, maar dat het in het begin alle trekken had van een burgeroorlog. Ja, de strijd was er een voor vrijheid en verdraagzaamheid in een tijd van opkomende vorstenmacht en religieuze onverdraagzaamheid. Met trots kun je daar naar terug kijken. Maar tegelijk moet gezegd worden dat de werkelijkheid vaak anders was. Vervolging, geweld en oorlog baarden haat en moord en doodslag. Vervolgde geuzen hadden nog maar net de macht of ze vervolgden en doden zelf katholieke

geestelijken. Vervolgden konden zo maar vervolgers worden. Een gruwelijke burgeroorlog verscherpte tegenstellingen. Van echte godsdienstvrijheid kwam ondanks de inspanningen van mensen als Willem van Oranje en Coornhert nog weinig terecht. 1572 was een strijd vol geweld en spanning. Het was het begin van het ontstaan van een staat waarin Oranje alleen met de grootste moeite de gewetensvrijheid kon veilig stellen. Nederland werd een land waar mensen niet meer vanwege hun geloof vervolgd werden. Je zou kunnen zeggen dat het nieuwe bewind het begin was van een zoektocht naar verbondenheid ondanks verscheidenheid, van vrijheid die samengaat met verdraagzaamheid voor de ander. Het áárzelende begin, zeker niet het éíndpunt.

De uiteindelijke nieuwe staat kende veel verscheidenheid en verdeeldheid. Voor de machtige stedelijke elite was de ware vrijheid wat anders dan voor velen van het gewone volk en de adel. De gewesten en de generaliteit stonden regelmatig op gespannen voet. Oranjegezinden en staatsgezinden en later patriotten stonden recht tegenover elkaar. Gereformeerden gaven vorm aan de publieke kerk, katholieken, doopsgezinden en Lutheranen werden verwezen naar de tweede of derde rang. Voor Joden was er relatief veel ruimte om naar hun eigen geloof te leven. De Republiek werd een wereldomspannende handelsnatie. Maar het land dat zich vrijvocht in Europa onderdrukte al spoedig elders vrijheid, op zoek naar handelsmonopolies en werd later één van de actoren van commerciële slavernij elders in de wereld.

Nu wij in 2022 terugkijken naar 1572 realiseren we ons dat eerdere herdenkingen vaak heel tegengestelde gevoelens oproepen. Protestantenvierden de heroïsche strijd en overwinning, terwijl katholieken zich afvroegen waarom ze iets zouden vieren dat gepaard ging met moorden op katholieke geestelijken en eeuwen van achterstelling. Ook nu nog, nu katholieken en protestanten minderheden zijn geworden in dit land, merkt je nog iets van de aarzelingen. Net zo goed als regionale verschillen in beleving van ons verleden duidelijk te herkennen zijn.

Tegelijk zien we dat de geschiedenis soms dichterbij is dan we wel eens denken. Hebben we niet lang gedacht dat de verdraagzaamheid in de moderne tijd vanzelfsprekend was geworden? Hoofdschuddend kon je dan kijken naar de onverdraagzaamheid van de religieuze groepen in de 16de eeuw. Maar voor een superioriteitsgevoel vanuit onze moderne tijd is weinig reden. De twintigste eeuw bracht meer onrecht en geweld en massamoord als de eeuwen ervoor.

En ook nu zien we angstwekkende voorbeelden van oorlog, onderdrukking, tirannie, polarisatie en radicalisering. Het politieke landschap in diverse landen wordt geteisterd door verdeeldheid en vijandschap. Sommigen vragen zich af of de democratie wel toekomst heeft in de wereld van vandaag. Ook in ons Nederland is verdraagzaamheid weer een thema geworden. De komst van de islam in ons land heeft spanningen opgeroepen en onverdraagzaamheid is terug, als het al ooit is weggeweest. Verdeeldheid, spanningen, polarisatie, verbale haatuitingen via sociale media. Nederlanders willen ook nu vrijheid, worstelen met verdraagzaamheid, ervaren verscheidenheid en hebben behoefte aan verbondenheid.

Wij willen in 2022 terugkijken naar 1572, naar die ongelofelijk spannende tijd dat ons land als zelfstandige staat begon. Naar de strijd en de tegenstellingen van toen. We herdenken, we vieren ook, we bezinnen ons op de strijd en de opgaven, het succes en het falen van toen en we bespreken de betekenis van de waarden die toen onderwerp van strijd en tegenspraak waren en die ons nu ook weer nadrukkelijk bezighouden. Wij willen als gemeenten dit jaar graag het gesprek voeren over vrijheid en de grenzen van de vrijheid, over de betekenis van de rechtstaat en de democratie, over samenleven in diversiteit en over een gezamenlijke identiteit.

De vraag kan opkomen of dit er wel de tijd naar is om te kijken naar gebeurtenissen van 450 jaar geleden.? Er is oorlog in Europa. Hebben we niet iets anders aan ons hoofd? Dat is maar hoe je het bekijkt. Want als je naar geschiedenis kijkt, kijk je met de situatie van je eigen tijd en de vragen van je eigen tijd in je achterhoofd. De geschiedenis herhaalt zich nooit hetzelfde. Maar als je kijkt naar je geschiedenis kijk je in zekere zin ook in een spiegel. Je herkent dingen, je interpreteert dingen vanuit je eigen denkkader. Je ziet analogieën en wordt geïnspireerd of voelt juist afstand, of zelfs weerstand.

Deze maand is in Vlaardingen de geuzenmaand. In de Tweede Wereldoorlog grepen mensen terug op de naam geuzen voor hun strijd tegen bezetting en onderdrukking, tegen onrecht en vervolging. De periode van 1572 was in deze duistere jaren een bron van inspiratie en verzet.

De context van vandaag is oorlog in Europa. Vandaag strijdt Oekraïne tegen een overmacht om vrijheid en onafhankelijkheid te behouden en mensenrechten en democratie te beschermen en versterken. We herkennen de afschuwelijke

werkelijkheid van de oorlog, de heftigheid van de strijd, de verschrikkelijke beelden van doden en gewonden en verwoesting. Het is heel anachronistisch om te directe parallellen te zien. Maar toch. De stromen vluchtelingen toen en nu, de zoektocht naar internationale hulp, de aarzelingen van andere landen die wel helpen, maar niet interveniëren. Het risico dat bevolkingsgroepen tegenover elkaar komen te staan, toen op basis van geloof, nu misschien op basis van taal. De rol van beeldvorming en propaganda. Dan doet president Zelenski plotseling een beetje denken aan Willem van Oranje, hoeveel verschillen er verder ook zijn. Geschiedenis en actualiteit liggen soms verrassend dicht bij elkaar.

Dames en heren, ik ga met u graag nog even terug naar 1572. Naar de strijd van steden in allerlei delen van de Nederlanden, nu eens weifelend, dan weer vastbesloten strijdend, soms samen, soms ieder voor zich, soms tegenover elkaar. En naar Willem van Oranje, de vastbesloten leider, die onafgebroken aanvuurt, hulp vraagt en hulp stuurt, zoekend naar financiën, trachtend groepen samen te brengen in de gemeenschappelijke strijd, worstelend met mede- en tegenstanders. We hebben geprobeerd dit uitzonderlijke, spannende jaar heel dichtbij te brengen in dit boek: ***Willem van Oranje in brieven. De Opstand in 1572.*** De lezer wordt meegenomen naar de gebeurtenissen aan de hand van de authentieke, hertaalde brieven van Willem van Oranje uit het heetst van de strijd, ingeleid en toegelicht door historici van vandaag. Zo komt de geschiedenis op een bijzondere wijze tot leven. Het geeft een prachtig beeld van wat er gebeurde en van Oranjes uitzonderlijke rol.

Majesteit ,het is mij een eer en genoegen om het eerste exemplaar van dit boek aan u aan te mogen bieden.
